

საერთაშორისო კონფერენცია
ქართული ხელნაწერი მემკვიდრეობა

International Conference
The Georgian Manuscript Heritage

პროგრამა

ივნისი 28-30 June

PROGRAM

თბილისი - 2018 - Tbilisi

სამუშაო დარბაზები:

A: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა. III კორპუსი, საგამოფენო დარბაზი

B: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა. III კორპუსი. საკონფერენციო დარბაზი

C: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა. III კორპუსი. აუდიტორია

კონფერენციის ოფიციალური სამუშაო ენები:

ქართული, ინგლისური

რეგლამენტი - 20 წუთი

THE CONFERENCE VENUE:

A: National Parliamentary Library of Georgia. Building III. Exhibition hall.

B: National Parliamentary Library of Georgia. Building III. Conference hall.

C: National Parliamentary Library of Georgia. Building III. Auditorium.

Official languages of Conference:

Georgian, English

Time-limit - 20 minutes

11:00-12:00 რეგისტრაცია

*საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა.
ლადო გუდიაშვილის ქ. 7*

12:00 – 14:00 ოფიციალური გახსნა, პლენარული სხდომა. დარბაზი A

- ზაზა აბაშიძე. კონფერენციის გახსნა.
- ზაზა ალექსიძე. ილია აბულაძე - ხელნაწერთა ინსტიტუტის დამაარსებელი.
- ბრაიან უორდ-პერკინსი, ნიკოლოზ ალექსიძე. პროექტი „წმინდანთა კულტი გვიან ანტიკურ პერიოდში“: ქრისტიანულ სამყაროში წმინდანთა კულტის განვითარების დოკუმენტირება და კვლევა

14:00-15:00 მსუბუქი სადილი

15:00-18:00 ძველი ქართული ფილოლოგია. დარბაზი A

სხდომის თავმჯდომარე - მაია რაფავა

- მაია რაფავა. ტაო-კლარჯეთიდან ათონამდე, ათონიდან - გელათამდე: ქართულ-სომხურ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვალდაკვალ.
- ლია კიკნაძე, მიხეილ ქავთარია, ლილი ხევსურიანი, ლალი ჯღამაია. ათონის ივირონი – ქართული კულტურულ-საგანმანათლებლო კერა (ივირონის ქართულ ხელნაწერთა კოლექცია).
- ეკა დულაშვილი. ათონის მთის სავანეების (წმ. პანტელეიმონისა და სიმონოპეტრას) უცნობი ქართული ხელნაწერები.

პროექტის პრეზენტაცია: ქართული ხელნაწერი საზღვარგარეთ (მაია კარანაძე, ვლადიმერ კეკელია, ზურაბ სამარლანიშვილი, ლელა შათირიშვილი, ნესტან ჩხიკვაძე)

- ექვთიმე კოჭლამაზაშვილი. ეფრემ მცირის შენიშვნა წმ. ბასილი კესარიელისა და წმ. ეფრემ ასურის მიერ ორმოცი სებასტიელი მოწამის შესახებ შედგენილი წარმოთქმული ჰომილიების ურთიერთმიმართების შესახებ.

- გიორგი მაჭარაშვილი. ქართული ეროვნული იდენტობა ჰაგიოგრაფიული და ჰიმნოგრაფიული ტექსტების მიხედვით.

დისკუსია

15:00-18:00 ისტორია, წყაროთმცოდნეობა. დარბაზი B

სხდომის თავმჯდომარეები მზია სურგულაძე, ჰიროტაკე მაედა

- დარეჯან კლდიაშვილი. ქართული სამონასტრო სულთა მატრიანეები (კვლევის შედეგები).
- თემო ჯოჯუა. ტაო-კლარჯეთის ქართული ეპიგრაფიკული ძეგლები: მერენესის ეკლესიის 954 წლის წარწერა.

პროექტის პრეზენტაცია: ტაო-კლარჯეთის მწიგნობრული მემკვიდრეობა (ეთერ ედიშერაშვილი, მათა კარანაძე, ნიკოლოზ ჟღენტი, მზია სურგულაძე, ლელა შათირიშვილი, ნესტან ჩხიკვაძე, ნათია ხიზანიშვილი).

- ჰაირაპეტ მარგარიანი. ალასტანის მეფეები სომხური და ქართული პირველწყაროების მიხედვით.
- ჰიროტაკე მაედა. საქართველოსა და სეფიანთა ირანის ურთიერთობების კვლევა ფაზლის ცნობებზე დაყრდნობით: რა იყო გიორგი სააკაძის სეფიანთა კარზე წასვლის მიზეზი?
- თეა ქართველიშვილი, თამარ ქორიძე. ქართლისა (აღმ. საქართველოს) და აფხაზეთის (დას. საქართველოს) კათოლიკოსები და მათი ტიტულატურა XV-XVIII საუკუნეებში.

დისკუსია

10:00-14:00 ძველი ქართული ფილოლოგია. დარბაზი A

სხდომის თავმჯდომარეები: თამარ ოთხმეზური, ბერნარ უტიე

სხდომა ეძღვნება ელენე მეტრეველის 100 წლის იუბილეს

- **შარლ რენუ.** იადგარი: მისი ისტორიული, საეკლესიო და საღვთისმეტყველო მნიშვნელობა.
- **ბერნარ უტიე.** სინას მთის ქართული ხელნაწერები №84 და №90: მათი რაობის ახლებური გააზრება.
- **ლელა ხაჩიძე.** რომანოზ მელოდოსის საგალობლების ძველი ქართული თარგმანები.
- **თინათინ ქრონცი.** იმპერატორები და წყალი: სიახლეები იერუსალიმური კურთხევის პროექტის შესახებ.
- **თამარ პატარიძე, ვერონიკ სომერსი.** გრიგოლ ნაზიანზელი: ლუვენ-ლა-ნევი – თბილისი, გამოცემა – სიმფონია.

წიგნების პრეზენტაცია:

გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა ქართული კორპუსი, 7 ტომად (Brepols Publishers, 1998-2018) *(ნინო მელიქიშვილი).*

უცხოეთში გადაწერილი ქართული ხელნაწერები საქართველოს სიმბეღეთსაცავებში. ილუსტრირებული კატალოგი. შემდგენლები: ვლადიმერ კეკელია, ნათია მიროტაძე, თამარ ოთხმეზური, დალი ჩიტუნაშვილი. რედ. თ. ოთხმეზური, თბილისი, 2018.

დისკუსია

14:00-15:00 მსუბუქი სადილი

10:00-14:00 ხელოვნებათმცოდნეობა. დარბაზი B

სხდომის თავმჯდომარე - ნინო ქავთარია

- **ელენე მაჭავარიანი.** ქართული სამსახოვანი ანბანის მხატვრული თავისებურებანი ქართული ხელნაწერების მიხედვით.
- **ქეთევან ტატიშვილი, ნინო ქავთარია.** დასურათებულ ხელნაწერებში დაცული მინიატიურების შესწავლის ახალი მიმართულებები და მეთოდები.
- **ნინო ციციშვილი.** კულტურათა გზაჯვარედინზე: XVIII-XIX საუკუნეების ქართული საეკლესიო ხელნაწერის შემკულობა.
- **აპოსტოლოს გ. მანტასი.** „ზღვის დაყუდება“ მოქვის სახარებაში და ქარის პერსონიფიკაცია ბიზანტიურ ხელოვნებაში.

დისკუსია

14:00-15:00 მსუბუქი სადილი

15:00-18:00 არქივთმცოდნეობა. დარბაზი A

სხდომის თავმჯდომარე - თამარ ჭუმბურიძე

- **ნუგზარ პაპუაშვილი.** პავლე სვეტლოვი - კალისტრატე ცინცაძეს შოთა რუსთაველის შესახებ.
- **ია მელნიკოვა.** ამიერკავკასიაში მართლმადიდებელი ეკლესიის მოწყობის შესახებ შექმნილი კომისიის მუშაობა 1917/18 წლების რუსეთის ადგილობრივი კრების ფარგლებში (რუსეთის სახელმწიფო და რუსეთის სახელმწიფო საისტორიო არქივების მასალების მიხედვით)
- **ჰუბერტ კაუფჰოლდი.** ქართველოლოგიური კვლევების პიონერი გერმანიაში: იგნაც რუკერისა და კორნელი კეკელიძის მიმოწერა.
- **თამარ ჭუმბურიძე.** ქართველოლოგიის ისტორიის მნიშვნელოვანი წყარო: იულიუს ასფალგის პირადი წერილები.
- **შორენა მურუსიძე.** ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცული ქართველ ემიგრანტთა არქივები (მნიშვნელობა და დამუშავების თავისებურებები).
- **ალექსანდრე ბოშიშვილი, აპოლონ თაბუაშვილი.** საქართველოს ეკონომიკური ისტორიის საკითხები – აკად. ივ. ჯავახიშვილის პირად არქივში დაცული გამოუქვეყნებელი მასალები.

დისკუსია

15:00-18:00 ისტორია, წყაროთმცოდნობა. დარბაზი B

სხდომის თავმჯდომარე - ვლადიმერ კეკელია

- **ოლგა ვასილიევა.** ქართული ხელნაწერები რუსეთის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში: კოლექციის ფორმირების ისტორიასთან დაკავშირებით.
- **ვლადიმერ კეკელია.** კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის ქართული ხელნაწერების ფონდის ჩამოყალიბების ისტორიიდან.
- **ელენა ჩეპელი.** საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცული პაპირუსზე შესრულებული გამოუქვეყნებელი დოკუმენტები გრიგოლ წერეთლის კოლექციიდან.
- **მიროსლავ პ. კრუკი.** ქართული ხელნაწერები კრაკოვის ჩარტორიისკების ბიბლიოთეკაში.
- **თამარ აბულაძე.** სამეცნიერო შინაარსის ხელნაწერები: ინტერდისციპლინური კვლევა, შედეგები და პერსპექტივები.

დისკუსია

30 ივნისი, შაბათი

10:00-14:00 ძველი ქართული ფილოლოგია. დარბაზი A

სხდომის თავმჯდომარეები: დალი ჩიტუნაშვილი, ალესანდრო მარია ბრუნი

- **ნათია დუნდუა.** ტობის წიგნის ქართული ვერსიის მნიშვნელობა ბიბლიის ტექსტუალური კრიტიკისთვის.
- **ტიმოთი სეილორსი.** ქართული თარგმანით შემონახული მეორე საუკუნის ქრისტიანული მწერლობის ძეგლები ძველ ქართულ ხელნაწერებში (მოკლე მიმოხილვა).

- ხათუნა გაფრინდაშვილი, ციციხო გულედანი, ნათია მიროტაძე, დალი ჩიტუნაშვილი, ირმა ხოსიტაშვილი. ქართული პალიმფსესტები ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში.

წიგნის პრეზენტაცია: ლ. ქაჯაია. პუნქტუაცია ქართულ ხელნაწერებში (V-XII სს.), თბილისი, 2018.

- ემილიო ბონფილიო. ბიზანტიიდან კავკასიამდე: იოანე ოქროპირი ქართულად.
- ალესანდრო მარია ბრუნი. „დავითნის“ ძველი ქართული თარგმანი და მისი წყარო: შედარებითი ტექსტობრივი კრიტიკის ცალკეული საკითხები.
- პარმენ მარგველაშვილი. „ვეფხისტყაოსნის“ ხელნაწერთა ვარიანტები და წერეთლისეული ნუსხა.

დისკუსია

14:00-15:00 მსუბუქი სადილი

10:00-14:00 კულტურული მემკვიდრეობის კვლევის მეთოდოლოგია XXI საუკუნეში. დარბაზი B

სხდომის თავმჯდომარე - შალვა გლოველი

- მაია წინიძე. ხელნაწერთა გენეტიკური კვლევის უახლესი მეთოდი და მისი მნიშვნელობა ქართულ ხელნაწერთა შესასწავლად.
- შალვა გლოველი. ციფრული ჰუმანიტარია და ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი.
- ჯილიან ევისონი. ქართული კოლექცია ბოდლეს ბიბლიოთეკაში: XXI საუკუნე.

დისკუსია

14:00-15:00 მსუბუქი სადილი

10:00-14:00 კონსერვაცია-რესტავრაცია. დარბაზი C

სხდომის თავმჯდომარე - რევაზ კლდიაშვილი

- შორენა თავაძე, რევაზ კლდიაშვილი, იზოლდა ჯიქიძე. მელნის მორფოლოგიური და ელემენტური ანალიზი.
- გაიანე ელიაზიანი. მატენადარანის მძიმედ დაზიანებული წერილობითი ძეგლების რესტავრაცია.
- ტატიანა საბიანინა. სამეცნიერო რესტავრაციისა და გრაფიკის კონსერვაციის ლაბორატორიის საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები.
- ალექსეი კაშჩევი. რუსეთის სახელმწიფო ბიბლიოთეკის ფონდების დაცვის მიმართულებები.

სასტენდო მოხსენებები:

- ასმათ გვაზავა, ლეილა გოცირიძე, თამარ დვალიშვილი, სოფიო ცერცვაძე. წერილობითი მემკვიდრეობის კონსერვაცია-რესტავრაციის სამეცნიერო კვლევების შედეგები.
- ია ახვლედიანი, ირინა გოგონაია, მაია კარანაძე. ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცული ქართული ხელნაწერების ჭედური ყდები: კვლევის შედეგები და პერსპექტივები.

დისკუსია

14:00-15:00 მსუბუქი სადილი

28 June, Thursday

11:00-12:00 Registration

National Parliamentary Library of Georgia.

7 Lado Gudiashvili str.

12:00 – 14:00 OFFICIAL OPENING, PLENARY SESSION. Hall A

- **Zaza Abashidze.** Opening the Conference.
- **Zaza Aleksidze.** Ilia Abuladze - The Founder of the Institute of Manuscripts.
- **Bryan Ward-Perkins, Nikoloz Aleksidze.** The Cult of Saints in Late Antiquity Project: Documenting and Exploring the Development of the Cult of Saints Across the Christian World.

14:00-15:00 Lunch

15:00-18:00 Old Georgian Philology. Hall A

Chair - Maia Rapava

- **Maia Rapava.** From Tao-Klarjeti to Athos, From Athos to Gelati: Georgian-Armenian Literary Relations.
- **Lali Jgamaia, Mikheil Kavtaria, Lili Khevsuriani, Lia Kiknadze.** Iviron of Athos: Georgian Cultural and Educational Center (Collection of Georgian Manuscripts in Iviron).
- **Eka Dugashvili.** Unknown Georgian Manuscripts from Monasteries of Mount Athos (St. Panteleimon and Simonopetra).

Project Presentation: The Georgian manuscript collections abroad (Nestan Chkhikvadze, Maia Karanadze, Vladimer Kekelia, Zurab Samarganishvili, Lela Shatirishvili)

- **Ekvtime Kochlamazashvili.** Ephrem Mtsire's Note about Interrelation of St. Basil of Caesarea and St. Ephrem the Syrian's Homilies *to Forty Martyrs of Sebaste*.
- **Giorgi Macharashvili.** Traces of Georgian National Identity in Hagiographical and Hymnographical Texts

Discussion

15:00-18:00 History, Source criticism. Hall B

Chairs: Mzia Surguladze, Hirotake Maeda.

- **Darejan Kldiashvili.** The Georgian Monastery Synodal Records (Results of the Study).
- **Temo Jojua.** Georgian Epigraphical Monuments of Tao-Klarjeti: Inscription of Merenesi Church, Dated to 954.

Project Presentation: The Tao-Klarjeti Literary Heritage (Nestan Chkhikvadze, Maia Karanadze, Natia Khizanishvili, Lela Shatirishvili, Mzia Surguladze, Nikoloz Zghenti).

- **Hayrapet Margaryan.** Kings of Alastan According to Armenian and Georgian Primary Sources.
- **Hirotake Maeda.** Studies on the Georgian-Safavid Relations on the Basis of Fazli's Information: How Giorgi Saakadze defected to the Safavid court?
- **Tea Kartvelishvili, Tamar Koridze.** Catholicoi of Kartli (East Georgia) and Apkhazeti (West Georgia) and Their Titles in the XV-XVIII Centuries.

Discussion

29 June, Friday

10:00-14:00 Old Georgian Philology. Hall A

Chairs: Thamar Otkhmezuri, Bernard Outtier

The session is dedicated to Acad. Elene Metreveli's 100th anniversary

- **Charles Renoux.** The Iadgari: Its Historical, Liturgical and Theological Significance.
- **Bernard Outtier.** Ms. Sinai Geo. N 84 and N 90: New Lights on the Content.
- **Lela Khachidze.** Old Georgian Translations of Romanos the Melodist's Hymns.
- **Tinatin Chronz.** Emperors and Waters: News from the Jerusalem Euchologion Project.
- **Tamar Pataridze, Véronique Somers.** Gregory Nazianzen: between Louvain-la-Neuve and Tbilisi, between editions and concordances.

Presentation of books:

Georgian Corpus of Gregory the Theologian's Works in Seven Volumes (Brepols Publishers, 1998-2018) (*Nino Melikishvili*).

Georgian Manuscripts Copied Abroad in Libraries and Museums of Georgia. Illustrated Catalogue (*Compiled by Dali Chitunashvili, Vladimer Kekelia, Natia Mirotadze, Thamar Otkhmezuri, editor: Th. Otkhmezuri, Tbilisi, 2018*).

Discussion

14:00-15:00 Lunch

10:00-14:00 Art Study, Hall B

Chair - Nino Kavtaria

- **Elene Machavariani.** Artistic Features of Three Writing Systems of the Georgian Alphabet in the Georgian Manuscripts.
- **Nino Kavtaria, Ketevan Tatishvili.** The New Directions and Methods for the Study of Miniatures from Illuminated Manuscripts.
- **Nino Tsitsishvili.** On the Crossroad of Cultures: Decoration of Georgian Church Manuscripts Dating to the 18th – 19th cc.
- **Apostolos G. Mantas.** Calming of the Storm in the Mokvi Gospel and Personifications of Winds in Byzantine Art.

Discussion

14:00-15:00 Lunch

15:00-18:00 Archival Study. Hall A

Chair - Tamar Tchumburidze

- **Nugzar Papuashvili.** Letter of Pavel Svetlov to Kalistrate Tsintsadze about Shota Rustaveli.
- **Ia Melnikova.** Commission's Work on the Issues of Orthodox Church Structure in the Transcaucasus in 1917-1918 Under the Auspices of the Local Church Meeting of Russia

(According to the Materials Held at State Archive and State Historical Archive of Russia).

- **Hubert Kaufhold.** A Pioneer of Georgian Studies in Germany. The Correspondence between Ignaz Rucker and Korneli Kekelidze.
- **Tamar Tchumburidze.** A Significant Source for History of Kartvelology: Personal Letters of Julius Assfalg.
- **Shorena Murusidze.** Archives of Georgian Emigrants Held at Korneli Kekelidze Georgian National Centre of Manuscripts (Significance and Peculiarities of their Processing).
- **Alekhsandre Boshishvili, Apolon Tabuashvili.** Issues of Economic History of Georgia: Unpublished Materials Preserved in a Private Archive of Ivane Javakhishvili.

Discussion

15:00-18:00 History, Source criticism. Hall B

Chair - Vladimer Kekelia

- **Olga Vasilyeva.** Georgian manuscripts in the National library of Russia: Towards the History of Acquisitions.
- **Vladimer Kekelia.** From History of Acquisition of the Collection of Georgian Manuscripts at the Korneli Kekelidze Georgian National Centre of Manuscripts.
- **Elena Chepel.** Unpublished Papyrus Documents in the Archive of Grigol Tsereteli at the Georgian National Centre of Manuscripts.
- **Miroslaw P. Kruk.** Georgian Manuscripts in the Czartoryski Library in Krakow.
- **Tamar Abuladze.** Manuscripts of Scientific Content: Interdisciplinary Study, Results and Prospects.

Discussion

30 June, Saturday

10:00-14:00 Old Georgian Philology. Hall A

Chairs: Dali Chitunashvili, Alessandro Maria Bruni

- **Natia Dundua.** Importance of the Georgian Version of the Book of Tobit for Textual Criticism of the Bible.
- **Timothy B. Sailors.** Second-Century Christian Literature Preserved in Georgian Translation: A Brief Survey of the Manuscript Witnesses.
- **Dali Chitunashvili, Khatuna Gaprindashvili, Tsitsino Guledani, Irma Khositashvili, Natia Mirotadze.** Georgian Palimpsests at the Georgian National Centre of Manuscripts.

Presentation of book: L. Kajaia. *Punctuation in Georgian Manuscripts (5th – 12th cc.)*, Tbilisi, 2018.

- **Emilio Bonfiglio.** From Byzantium to the Caucasus: John Chrysostom in Georgian.
- **Alessandro Maria Bruni.** The Old Georgian Translation of the Book of Psalms and its Source-Text: Some Issues in Comparative Textual Criticism.
- **Parmen Margvelashvili.** Versions of manuscripts of the „Man in the Panther's Skin“ and the Tsereteli list.

Discussion

14:00-15:00 Lunch

10:00-14:00 Cultural Heritage Research methodology, Management in 21st Century. Hall B

Chair - Shalva Gloveli

- **Maia Ninidze.** The Modern Method for the Genetic Study of Manuscripts and its Importance for the Study of Georgian Manuscripts.
- **Shalva Gloveli.** Digital Humanities and Korneli Kekelidze Georgian National Centre of Manuscripts.

- **Gillian Evison.** Managing the Bodleian Libraries' Georgian Collection in the 21st Century.

Discussion

14:00-15:00 Lunch

10:00-14:00 Conservation-Restoration. Hall C

Chair - Revaz Kldiashvili

- **Izolda Jikidze, Revaz Kldiashvili, Shorena Tavadze.** Morphological and Ultimate Analysis of the Ink.
- **Gayane Eliazyan.** Restoration of Severely Damaged Monuments of Written Culture in Matenadaran.
- **Tatiana Sabyanina.** Main Work Trends of the Laboratory of Scientific Restoration and Conservation of Graphics.
- **Aleksei Kashcheev.** Work Trends on Stocks Preservation of the Russian State Library.

Poster presentations:

- **Tamar Dvalishvili, Leila Gotsiridze, Asmat Gvazava, Soppio Tsertsvadze.** The Results of the Scientific Study of the Conservation and Restoration of the Written Heritage.
- **Ia Akhvlediani, Irina Gogonaia, Maia Karanadze.** The Repoussé Metal Covers of Old Georgian Manuscripts Preserved at the National Centre of Manuscripts: Results and Prospects of the Study.

Discussion

14:00-15:00 Lunch